

М. Крушельницький в ролі Жана Ковбасюка «Ягідка кохання» режисера О. Довженка.

У квітні цього року виповнилося 110 років від дня народження видатного українського актора, режисера, педагога, народного артиста СРСР Мар'яна Крушельницького (1897–1963).

Творчість і окремі сторінки життя митця знайшли відображення у численних аудіовізуальних документах, що зберігаються у фондах Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного – світлинах і кінодокументах. Вони стануть у пригоді біографам М. Крушельницького, дослідникам його творчої спадщини, а також поцінувачам його незабутнього таланту.

Мар'ян Крушельницький. Талановитий і популярний

Основна частина документів пов'язана з роботою М. Крушельницького в театрі. Першими інформаційними штрихами до портрета митця є фотографії і кадри кінохроніки кінця 20-х – поч. 30-х років, коли він був актором театру «Березіль»: за роботою над п'єсою (Харків, 1927 р.); у складі групи під час відпочину в Криму (1927 р.); в ролі Малоштана у виставі «Диктатура» за однойменною п'єсою І. Микитенка (30-і рр.) тощо.

Найбільша група документів репрезентує діяльність М. Крушельницького як художнього керівника і головного режисера Харківського театру ім. Т.Г.Шевченка (1924 – 1953). На численних світлинах – образи Ватутіна у виставі «Генерал Ватутін» за п'єсою Л.Д.Дмитерка (1948); Єгора Буличова у виставі «Єгор Буличов та інші» М. Горького (40-і роки); Тев'є у «Тев'є-молочнику» за однойменною п'єсою Шолом-Алейхема (1940); Галушки у «В степах України» О.Корнійчука (1941); Аркаші у спектаклі за однойменною п'єсою О.Островського «Ліс» (1940); Артура в «Оводі» за романом Е.-Л.Войнич; дяка Гаврила у «Богдані Хмельницькому» О.Корнійчука (1947); Габу у виставі «Люди доброї волі» за п'єсою Г.Мдівані (1951). Окремі знімки зафіксували сцени з вистави «Ярослав Мудрий» І.Кочерги у постановці М. Крушельницького, відзначеної Державною премією СРСР.

Низка фотографій – про перебування Крушельницького в складі колективу шевченківців на гастролях у Миколаєві (1949), Києві (1944, 1947, 1948, 1950), Москві (1951). Очолюваний М. Крушельницьким, театр входив до п'ятірки кращих театральних колективів колишнього СРСР. 1947 року театру присвоєно звання академічного, нагороджено орденом Леніна. Цю та інші події відображено у документальній стрічці «Шевченківці» (1947, Укркінохроніка, режисер Л.Френкель).

Частина документів висвітлює роботу митця в Київському державному академічному українському драматичному театрі ім. І.Фран-

ка: в сцені з комедії Б. Пушича «Доктор філософії» (1956); під час репетиції комедії О.Корнійчука «Над Дніпром» (1960). Так, у ролі Полудіна М.Крушельницький був задіяний у «Персональній справі» за п'єсою А.Штейна (50-і), в образі Ліра – у трагедії В.Шекспіра «Король Лір» (1959).

У фондах архіву зберігається запис радіовистави «Над Дніпром» за п'єсою О. Корнійчука, яку поставив М.Крушельницький. Архівні грамплатівки дозволяють почути голос майстра під час виконання ним уривків з поеми І.Котляревського «Енеїда» та вірша Т.Шевченка «Минають дні, минають ночі».

Про багатогранний талант М. Крушельницького, його ролі в кіно, свідчать кінофотодокументи (актор у ролі Жана у «Ягідці кохання», Омелька в «Мартині Борулі»).

Знімки і кадри кінохроніки інформують про викладацьку діяльність М. Крушельницького в Київському театральному інституті. На них – митець читає лекцію, під час репетиції сцени з вистави О. Островського «Доходне місце» у виконанні студентів, разом з дружиною приймає вітання студентів з Новим 1959 роком.

У низці кінофотодокументів зафіксовано М. Крушельницького під час поїздки на батьківщину – Тернопільську область (1948), на ювілейних вечорах Б.Едера. (1955), О.Корнійчука (1955), Ю.Смолича (1960), серед учасників заключного концерту огляду художньої самодіяльності республіки (1956) тощо.

У 1960 р. на Київській студії художніх фільмів ім. О.П.Довженка створено документальну кінострічку «Мар'ян Крушельницький» (режисер В.Ляховецький). На основі прижиттєвих кіно- і фотодокументальних кадрів М. Крушельницького, фрагментів з вистав і кінофільмів за його участю у фільмі в яскравій і доступній формі розкрито творчий шлях талановитого і популярного в народі майстра української сцени та екрану.

Тетяна Ємельянова

Артисти Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка, які прибули на гастролі в Київ, на вокзалі. Травень, 1959.

М.Крушельницький під час репетиції комедії О.Корнійчука «Над Дніпром».
Київський драматичний театр ім. І.Франка. Київ, 12 серпня 1960.

